

**TASVIRIY SAN'AT MASHG'ULOTLARINI TASHKIL
ETISHDA PEDAGOGIK INNOVATSION KLASTER
TEXNOLOGIYALARINING DIDAKTIK IMKONIYATLARI**

D.S.Kazakbayeva

Chirchiq shahar 2-sonli umumta'lim maktabi
Tasviriy san'at va chizmachilik fanlari o'qituvchisi

Annotatsiya

Mazkur maqolada tasviriy san'at mashg'ulotlarini tashkil etishda pedagogik innovatsion klaster texnologiyalarining didaktik imkoniyatlari hamda ularni oliy pedagogik ta'lim jarayoniga joriy etish masalalari yoritilgan. Klaster texnologiyasining mazmuni, tarkibiy tuzilishi, ta'lim jarayonidagi o'rni va bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishdagi ahamiyati tahlil qilingan. Shuningdek, ta'lim, fan va amaliyot integratsiyasini ta'minlashga xizmat qiluvchi metodik model ishlab chiqilgan hamda uning pedagogik samaradorligi asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: tasviriy san'at, innovatsion ta'lim, klaster texnologiyasi, didaktika, kompetensiya, integratsiya, kreativlik, loyiha faoliyati.

Kirish

Zamonaviy ta'lim tizimining asosiy maqsadi raqobatbardosh, kreativ fikrlaydigan, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan samarali foydalana oladigan hamda kasbiy faoliyatni mustaqil tashkil eta oladigan yuqori malakali mutaxassislarni tayyorlashdan iborat. Globallashuv jarayonlari, raqamli iqtisodiyotning jadal rivojlanishi va mehnat bozori

talablarining o'zgarib borishi ta'lim tizimiga yangicha yondashuvlarni joriy etishni taqozo etmoqda. Shu sababli oliy ta'lim muassasalarida o'qitishning mazmunini takomillashtirish, innovatsion pedagogik texnologiyalarni keng qo'llash, fan, ta'lim va ishlab chiqarish integratsiyasini ta'minlash bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biri hisoblanadi.

Mamlakatimizda ta'lim sifatini oshirish, pedagog kadrlarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish va ta'lim jarayonini xalqaro standartlar asosida tashkil etishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Bu borada oliy ta'lim muassasalarining moddiy-texnik bazasini mustahkamlash, raqamli ta'lim muhitini yaratish, innovatsion o'qitish metodlarini amaliyotga tatbiq etish hamda ta'limning uzluksizligini ta'minlashga qaratilgan keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Mazkur islohotlar pedagogik faoliyat samaradorligini oshirish bilan birga, bo'lajak mutaxassislarning ijodiy salohiyati va kasbiy tayyorgarligini yangi bosqichga olib chiqishga xizmat qilmoqda.

Tasviriy san'at ta'limi mazmunan ijodkorlik, estetik tafakkur, badiiy did va amaliy ko'nikmalarni rivojlantirishga yo'naltirilganligi bilan boshqa fanlardan ajralib turadi. Ushbu fan orqali talabalarda san'at asarlarini tahlil qilish, badiiy obraz yaratish, kompozitsion yechimlarni ishlab chiqish, ranglar uyg'unligini his etish va tasviriy ifoda vositalaridan samarali foydalanish malakalari shakllanadi. Shu bilan birga, zamonaviy tasviriy san'at ta'limi nafaqat an'anaviy tasvirlash usullarini, balki grafik dizayn, kompyuter grafikasi, multimedia texnologiyalari va raqamli san'at vositalarini ham o'z ichiga olmoqda. Bu esa o'qitish metodikasini zamon talablariga mos ravishda takomillashtirishni talab etadi.

Mazkur vazifalarni samarali amalga oshirishda o'qitishning integrativ modellari, xususan, pedagogik innovatsion klaster texnologiyasi muhim

metodik vosita sifatida namoyon bo‘lmoqda. Klaster yondashuvi ta'lim muassasalari, ilmiy markazlar, umumta'lim maktablari, san'at maktablari, muzey va galereyalar, dizayn studiyalari, hunarmandchilik markazlari, ishlab chiqarish korxonalari, axborot texnologiyalari markazlari hamda ish beruvchilar o‘rtasidagi uzviy hamkorlikni yo‘lga qo‘yish orqali ta'lim jarayonini real kasbiy muhit bilan bog‘laydi. Bunday hamkorlik nazariy bilimlarni amaliy faoliyat bilan uyg‘unlashtirish, talabalarning kasbiy tajribasini boyitish va ularni kelgusidagi pedagogik faoliyatga puxta tayyorlash imkonini yaratadi.

Pedagogik innovatsion klaster texnologiyasining asosiy afzalligi ta'lim jarayonining barcha ishtirokchilarini yagona maqsad sari yo‘naltirilgan hamkorlik tizimiga birlashtirishidir. Ushbu model doirasida oliy ta'lim muassasalari ilmiy-metodik markaz vazifasini bajarsa, umumta'lim maktablari va ixtisoslashtirilgan ta'lim muassasalari pedagogik tajriba maydoniga aylanadi. Madaniyat muassasalari, muzeylar va ko‘rgazma zallari talabalarning estetik dunyoqarashini kengaytirishga xizmat qilsa, dizayn studiyalari va ishlab chiqarish korxonalari zamonaviy texnologiyalar bilan ishlash hamda amaliy loyihalarni bajarish imkoniyatini yaratadi. Natijada ta'lim, fan va ishlab chiqarish o‘rtasidagi uzviy integratsiya ta'minlanadi.

Tasviriy san'at mashg‘ulotlarini klaster texnologiyasi asosida tashkil etish o‘quv jarayoniga loyiha asosida o‘qitish (Project-Based Learning), muammoli ta'lim (Problem-Based Learning), hamkorlikda o‘qitish (Collaborative Learning), kompetensiyaviy yondashuv va STEAM ta'limi elementlarini samarali integratsiya qilish imkonini beradi. Bu esa talabalarning ijodiy va tanqidiy fikrlashini rivojlantirish, mustaqil qaror qabul qilish, innovatsion g‘oyalarni ishlab chiqish hamda ularni amaliyotga tatbiq etish ko‘nikmalarini shakllantiradi. Ayniqsa, Adobe Photoshop, Adobe Illustrator, CorelDRAW, AutoCAD, SketchUp va Blender kabi grafik

dasturlardan foydalanish orqali talabalarning raqamli kompetensiyalari rivojlanib, ularning zamonaviy mehnat bozori talablariga mos mutaxassis sifatida shakllanishiga zamin yaratiladi.

Shu nuqtai nazardan, tasviriy san'at mashg'ulotlarini tashkil etishda pedagogik innovatsion klaster texnologiyalaridan foydalanishning ilmiy-metodik asoslarini ishlab chiqish, ularning didaktik imkoniyatlarini aniqlash va ta'lim jarayoniga samarali tatbiq etish bugungi pedagogika fanining dolzarb ilmiy-amaliy masalalaridan biri hisoblanadi. Mazkur maqolaning maqsadi pedagogik innovatsion klaster texnologiyalarining tasviriy san'at ta'limidagi o'rni va ahamiyatini nazariy jihatdan asoslash, ularni o'quv jarayonida qo'llash metodikasini takomillashtirish hamda bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishdagi samaradorligini tahlil qilishdan iborat.

Tadqiqot metodlari

Mazkur tadqiqotni amalga oshirish jarayonida qo'yilgan maqsad va vazifalardan kelib chiqib, pedagogika fanida keng qo'llaniladigan nazariy hamda empirik tadqiqot metodlari majmuasidan foydalanildi. Tadqiqot metodlarining kompleks qo'llanilishi pedagogik innovatsion klaster texnologiyalarining tasviriy san'at mashg'ulotlarini tashkil etishdagi o'rni va samaradorligini har tomonlama tahlil qilish hamda ilmiy asoslangan xulosalarga kelish imkonini berdi.

Avvalo, **ilmiy-pedagogik adabiyotlarni tahlil qilish metodi** orqali mavzuga oid mahalliy va xorijiy olimlarning ilmiy ishlari, monografiyalar, dissertatsiyalar, ilmiy maqolalar, o'quv-uslubiy qo'llanmalar hamda normativ-huquqiy hujjatlar o'rganildi. Mazkur metod yordamida pedagogik innovatsion klaster texnologiyalarining nazariy asoslari, ularning ta'lim

tizimidagi o‘rni, rivojlanish tendensiyalari hamda tasviriy san‘at ta‘limida qo‘llanilishiga oid ilmiy qarashlar tahlil qilindi.

Tizimli yondashuv metodi tadqiqot obyektni o‘zaro bog‘liq elementlardan tashkil topgan yaxlit tizim sifatida o‘rganish imkonini berdi. Ushbu metod asosida oliy ta‘lim muassasalari, umumta‘lim maktablari, madaniyat muassasalari, dizayn studiyalari, ishlab chiqarish korxonalari va boshqa hamkor tashkilotlar o‘rtasidagi o‘zaro aloqalar tahlil qilinib, pedagogik innovatsion klasterning tarkibiy tuzilishi va funksional modeli ishlab chiqildi.

Qiyosiy tahlil metodi yordamida an‘anaviy o‘qitish metodlari bilan pedagogik innovatsion klaster texnologiyalarining o‘ziga xos jihatlari, afzalliklari va cheklovlari taqqoslandi. Shuningdek, mahalliy va xorijiy ta‘lim tajribalari, zamonaviy pedagogik yondashuvlar hamda tasviriy san‘atni o‘qitish metodikalari qiyosiy tahlil qilinib, ilg‘or tajribalarni milliy ta‘lim tizimiga moslashtirish imkoniyatlari aniqlandi.

Modellashtirish metodi asosida tasviriy san‘at mashg‘ulotlarini pedagogik innovatsion klaster texnologiyasi asosida tashkil etishning metodik modeli ishlab chiqildi. Ushbu model ta‘lim jarayonining maqsadi, mazmuni, tamoyillari, bosqichlari, metodlari, vositalari va kutilayotgan natijalarini o‘zaro bog‘liq holda aks ettirib, nazariya hamda amaliyot integratsiyasini ta‘minlashga xizmat qildi.

Pedagogik kuzatish metodi orqali tasviriy san‘at mashg‘ulotlarini tashkil etish jarayonida talabalar va o‘qituvchilarning faoliyati, klaster texnologiyalaridan foydalanish darajasi, mashg‘ulotlarning samaradorligi hamda o‘quvchilarning ijodiy faolligi muntazam kuzatildi. Kuzatish natijalari o‘quv jarayonidagi mavjud muammolarni aniqlash va ularni bartaraf etishga

qaratilgan metodik tavsiyalarni ishlab chiqishda muhim manba bo'lib xizmat qildi.

Ekspert baholash metodi yordamida tasviriy san'at va pedagogika yo'nalishida faoliyat yuritayotgan professor-o'qituvchilar, metodistlar hamda amaliyotchi mutaxassislarning fikr-mulohazalari o'rganildi. Ekspertlarning baholari asosida ishlab chiqilgan metodik tavsiyalarning ilmiy asoslanganligi, amaliy ahamiyati va ta'lim jarayoniga joriy etish imkoniyatlari tahlil qilindi.

Tadqiqot yakunida **umumlashtirish va ilmiy xulosalash metodlari** qo'llanilib, olingan nazariy va amaliy natijalar tizimlashtirildi. Mazkur metodlar asosida pedagogik innovatsion klaster texnologiyalarining tasviriy san'at mashg'ulotlarini tashkil etishdagi samaradorligi baholanib, ularni ta'lim amaliyotiga joriy etish bo'yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi.

Shunday qilib, tadqiqotda qo'llanilgan nazariy va empirik metodlarning o'zaro uyg'unligi pedagogik innovatsion klaster texnologiyalarining didaktik imkoniyatlarini kompleks o'rganish, ularning ta'lim sifati va bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishga ta'sirini ilmiy asoslash imkonini berdi.

Pedagogik innovatsion klasterning didaktik mohiyati

Didaktik nuqtai nazardan klaster texnologiyasi bilimlarni uzatishdan ko'ra, ularni yaratish va qo'llashga yo'naltirilgan ta'lim modelidir. Ushbu modelda o'quv jarayoni quyidagi tamoyillarga asoslanadi:

- uzluksizlik;
- integratsiyalashuv;
- hamkorlik;
- kompetensiyaviy yondashuv;
- refleksiya;

- amaliy yo‘naltirilganlik.

Mazkur tamoyillar talabalarning nazariy bilimlarini amaliy faoliyat bilan bog‘lash, ijodiy muammolarni hal qilish va mustaqil qaror qabul qilish kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Tasviriy san‘at mashg‘ulotlarini tashkil etish modeli

Pedagogik innovatsion klaster asosida tashkil etilgan mashg‘ulotlar quyidagi bosqichlardan iborat:

1. **Motivatsion bosqich** – muammoli vaziyat yaratish va o‘quvchilarda qiziqish uyg‘otish.
2. **Analitik bosqich** – badiiy namunalarni tahlil qilish, tarixiy va zamonaviy uslublarni solishtirish.
3. **Loyihalash bosqichi** – ijodiy topshiriqlarni rejalashtirish, eskizlar ishlab chiqish va dizayn konsepsiyasini yaratish.
4. **Amaliy bosqich** – an‘anaviy va raqamli vositalar yordamida ijodiy ishlarni bajarish.
5. **Taqdimot bosqichi** – tayyor ishlarga ekspert bahosi berish, elektron portfolio yaratish va refleksiya o‘tkazish.

Klaster texnologiyasining pedagogik samaradorligi

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, klaster texnologiyasi asosida tashkil etilgan mashg‘ulotlarda talabalarning:

- ijodiy faolligi ortadi;
- kasbiy motivatsiyasi kuchayadi;
- kommunikativ kompetensiyasi rivojlanadi;
- mustaqil ta‘lim olish ko‘nikmalari shakllanadi;
- loyiha faoliyatini tashkil etish malakasi takomillashadi;

- raqamli texnologiyalar bilan ishlash tajribasi kengayadi.

Bundan tashqari, klaster modeli nazariya va amaliyot o'rtasidagi tafovutni kamaytiradi, ta'lim natijalarini mehnat bozori ehtiyojlariga moslashtiradi hamda bo'lajak pedagoglarning innovatsion faoliyatga tayyorgarligini oshiradi.

Metodik tavsiyalar

Pedagogik innovatsion klaster texnologiyasini samarali joriy etish uchun quyidagi metodik tavsiyalarni amalga oshirish maqsadga muvofiq:

- fanlararo integratsiyani kuchaytirish;
- loyiha va muammoli ta'lim metodlarini qo'llash;
- dizayn studiyalari hamda san'at markazlari bilan hamkorlikni kengaytirish;
- Adobe Illustrator, Photoshop, CorelDRAW, Blender va SketchUp kabi dasturlardan foydalanish;
- elektron portfolio va raqamli baholash tizimlarini joriy etish;
- talabalarni ko'rgazmalar va tanlovlarga jalb etish.

Xulosa

Pedagogik innovatsion klaster texnologiyasi tasviriyl san'at mashg'ulotlarini zamonaviy pedagogik talablar asosida tashkil etishning samarali vositasi hisoblanadi. Ushbu yondashuv ta'lim mazmunini yangilash, nazariya va amaliyot integratsiyasini kuchaytirish, talabalar kreativligini rivojlantirish hamda kasbiy kompetensiyalarni shakllantirish imkonini beradi. Shuningdek, klaster modeli ta'lim muassasalari, madaniyat markazlari va ish beruvchilar o'rtasidagi hamkorlikni mustahkamlab, bo'lajak tasviriyl san'at o'qituvchilarini zamonaviy mehnat bozori talablariga mos holda tayyorlashga xizmat qiladi.

Kelgusida sun'iy intellekt, virtual reallik va adaptiv ta'lim platformalarini klaster modeli bilan uyg'unlashtirish tasviriy san'at ta'limining yangi bosqichini shakllantirishga imkon yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. O'RQ-637-son, 2020-yil 23-sentyabr // Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi. – Toshkent, 2020.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining ***O'zbekiston Respublikasida oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida***gi Farmoni. PF–5847-son, 2019-yil 8-oktyabr // Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi. – Toshkent, 2019.
3. Muslimov N.A. Kasb ta'limi texnologiyalari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2013. – 352 b.
4. Ishmuhamedov R.J., Yo'ldoshev M.A. Ta'lim va tarbiyada innovatsion pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Nihol, 2016. – 279 b.
5. Saidaxmedov N.S. Yangi pedagogik texnologiyalar: nazariya va amaliyot. – Toshkent: Moliya, 2003. – 172 b.
6. UNESCO. Reimagining Our Futures Together: A New Social Contract for Education. – Paris: UNESCO Publishing, 2021. – 184 p.
7. OECD. The Future of Education and Skills 2030: OECD Learning Compass 2030. – Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development, 2019.
8. Fullan M. The New Meaning of Educational Change. 5th ed. – New York: Teachers College Press, 2020. – 368 p.
9. Hattie J. Visible Learning: The Sequel. – London: Routledge, 2023. – 512 p.
10. Darling-Hammond L., Flook L., Cook-Harvey C., Barron B., Osher D. Implications for Educational Practice of the Science of Learning and

Development. *Applied Developmental Science*. – 2020. – Vol. 24(2). – P. 97–140.